

Taraxacum euryphyllum (Dahlst.) Christ. op Schiermonnikoog

door

T. G. HOMMES, mej. J. G. ROELEVELD en M. VROMAN

(Afd. Plantensystematiek, Biologisch Laboratorium,
Vrije Universiteit, Amsterdam)

Inleiding

In het voorjaar van 1969 trof de eerste van ons tijdens zijn doctoraal-onderzoek aan de *Taraxacum*-soorten op Schiermonnikoog enkele exemplaren aan van *Taraxacum euryphyllum* (Dahlst.) Christ. Aangezien het hier een tweede vindplaats in Nederland betrof (Van Soest c.s. ontdekten de soort in 1967 voor het eerst op Texel), vormde deze vondst de aanleiding tot een wat uitgebreider onderzoek gedurende het door de afdeling Plantensystematiek van de Vrije Universiteit gehouden werkkamp in augustus 1970.

Taraxacum euryphyllum is een soort uit de sectie *Spectabilia*. De bladen bezitten de voor vele soorten uit deze sectie kenmerkende purperen middennerf en verder donkerpaarse vlekken. In de vlekken blijkt de kleurstof beperkt te zijn tot de cellen van de boven-epidermis (*fig. 1*). Dit is in tegenstelling tot de bij veel *Taraxacum*-soorten voorkomende roodkleuring van de gehele bladschijf, waarbij zowel de inhoud van de epidermis- als die van de parenchymcellen rose is gekleurd.

De soorten van de sectie *Spectabilia* worden aangetroffen rond de Oostzee en langs de Noordatlantische kusten van Skandinavië, de Fär Öer, Noord-Engeland en

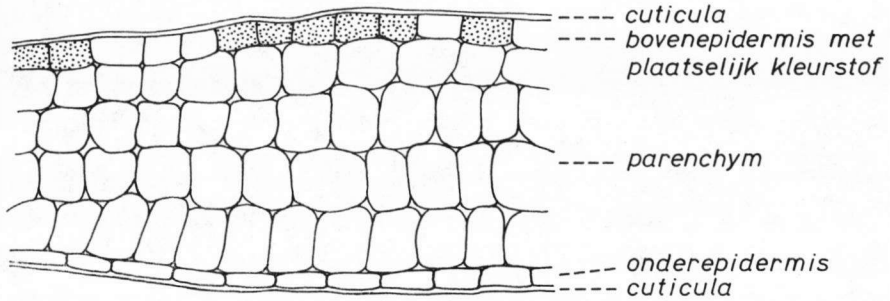

Fig. 1. Doorsnede door het blad van *Taraxacum euryphyllum*.

Schotland met de bijbehorende eilanden, IJsland en verder in het uiterste noordoosten van Noord-Amerika.

Het milieu wordt omschreven als „vochtige, weinig in cultuur gebrachte graslanden” (VAN SOEST, 1967).

Het centrum van het verspreidingsgebied van *T. euryphyllum* ligt rond de Oostzee. Ook zijn er enkele waarnemingen bekend uit Engeland en nu dus sinds kort ook uit Nederland. Het voorkomen op Texel wordt omschreven als „talrijk op wat vochtige grond in de nabijheid van soorten uit de sectie *Palustria*” (VAN SOEST, 1967).

Vindplaats op Schiermonnikoog

Een grondige inventarisatie van de groeiplaats leverde in totaal ± 40 exemplaren op, alle binnen een gebiedje van ca. 200 m², gelegen in de vallei ten noorden van de Kooiduinen en ± 300 m ten oosten van de Reddingsweg. Deze grotendeels ontzilte vallei heeft een wisselende grondwaterstand. De vegetatie is soortenrijk en bevat een hoog percentage aan *Cyperaceae*. Op de lage plekken groeit *Phragmites communis*. Velden van *Schoenus nigricans*, vermengd met *Salix repens*, zijn typerend voor de iets hoger gelegen delen. Langs de randen van de vallei en op bulten in het terrein is *Calamagrostis epigejos* aspectbepalend. Verder wordt het landschap gekarakteriseerd door verspreid voorkomende struiken van *Betula pubescens*.

De exemplaren van *T. euryphyllum* werden alle aangetroffen op enigszins open plekken in de *Schoenus*-vegetatie. Het domineren van *Schoenus nigricans* doet denken in de richting van de door WESTHOFF & DEN HELD (1969) genoemde collectief-associatie *Schoenetum nigricantis*. Langs de Nederlandse en Duitse kust wordt de associatie *Junco baltici*-*Schoenetum nigricantis* onderscheiden. Deze gemeenschap is vrij inhomogeen van samenstelling, doordat er veel soorten met een lage presentie in voorkomen. Dit zou een gevolg zijn van de vele voorstadia waaruit het gezelschap kan ontstaan (WESTHOFF, 1947 en WESTHOFF & DEN HELD, 1969). Hoewel ook de valleien in de omgeving intensief zijn doorzocht, werden geen andere groeiplaatsen gevonden. Het lijkt ons daarom niet onwaarschijnlijk, dat de soort zich pas kort geleden op het eiland heeft gevestigd en het zal interessant zijn haar lotgevallen in de komende jaren te vervolgen.

Van vier plaatsen in het gebied zijn vegetatie-opnamen gemaakt volgens de methode van DOING KRAFT (1954). De ligging van deze opnamen is zó gekozen, dat verreweg de meeste exemplaren van *T. euryphyllum* daarbinnen vielen; bij uitbreiding tot

Opname nummer	7001	7002	7003	7004
Datum	22-8-70	24-8-70	24-8-70	24-8-70
Grootte proefvlakte in m	2x2	2x2	2x2	2x2
Hoogte bodem in m + NAP	0.06-0.12	0.05-0.09	0.02-0.13	0.03-0.08
Relief	vlak	vlak	vlak	vlak
Bodemprofiel				
humuslaag in % humus/zand	4 cm 75/25	3 cm 75/25	2 cm 75/25	6 cm 85/15
onderlaag	zand	zand	zand	zand
Begroeiing	vrij homo- geen	vrij homo- geen	vrij inhomo- geen	matig inho- mogeen
Hoogte vegetatie in m				
gemiddeld	0.15	0.25	0.35	0.25
maximum	0.50(1.00)	0.60(1.15)	0.70(1.00)	0.70(1.00)
Totale bedekking in %				
kruidlaag	100	100	90	100
moslaag	90	95	90	90
	80	80	50	80
Taraxacum euryphyllum	a	p	r	r
aantal exemplaren	25(+5)	4(+2)	2	3
Junco baltici- Schoenetum nigricantis				
Kentaxon:				
Schoenus nigricans	03	08	04	03
Caricion davallianae				
Kentaxa:				
Taraxacum limnanthes	a	a	a	p
Parnassia palustris	a	p	p	p
Epipactis palustris	a	p	r	r
Orchis incarnata	-	r	(x)	r
Liparis loeselii	-	r	-	-
Campylium polygamum	04	05	02	03
Pellia endiviaefolia	-	02	03	03
Bryum pseudotriquetrum	r	-	p	-
Agropyro-Rumicion crispi				
Kentaxa:				
Agrostis stolonifera	p	a	a	01
Potentilla anserina	a	r	p	p
Leontodon autumnalis	-	p	r	r
Lotus corniculatus	r	-	(x)	-
Ranunculus repens	r	-	(x)	-
Overige taxa:				
Salix repens	03	01	01	02
Calamagrostis epigejos	01	a	02	02
Hydrocotyle vulgaris	02	01	p	02
Mentha aquatica	01	01	01	a
Juncus maritimus	01	r	01	p
Juncus gerardi	a	a	a	a
Carex flacca	a	p	a	a
Phragmites communis	a	p	p	p
Holcus lanatus	p	p	p	p
Leontodon nudicaulis	p	p	p	r
Festuca rubra	a	p	a	-
Carex nigra	(a)	p	-	p
Samolus valerandi	(x)	r	a	p
Festuca arundinacea	-	p	p	p
Glaux maritima	p	(x)	r	r
Betula pubescens	01	r	-	-
Carex panicea	p	-	-	p
Carex serotina ssp. pulchella	p	(x)	r	-
Galium palustre	r	(x)	p	-
Juncus alpino-articulatus				
ssp. atricapillus (waarin ook				
Juncus articulatus)	-	-	p	r
Potentilla erecta	(x)	r	r	-
Ranunculus flammula	-	r	r	(x)
Calliargonella cuspidata	04	01	a	01
Drepanocladus aduncus	m	-	-	-

Tabel 1

100 m² overlappen ze elkaar gedeeltelijk. Vervolgens is de vegetatie vergeleken met de door WESTHOFF & DEN HELD (1969) beschreven vegetatie-eenheden. De opnamen, aangevuld met gegevens over hoogteligging en bodemprofiel zijn daarna samengebracht in *tabel 1*, waarbij de soorten zo gerangschikt zijn, dat de kentaxa van de belangrijkste eenheden boven in de tabel kwamen te staan. De differentiërende taxa zijn met de rest van de soorten geplaatst onder „overige taxa”. De soorten zijn per groep gerangschikt naar afnemende presentie. De mossen zijn daarbij apart gehouden. De vegetatie blijkt te zijn samengesteld uit vertegenwoordigers van een groot aantal synsystematische eenheden.

Duidelijk komen daarbij naar voren:

a. de associatie *Junco baltici-Schoenetum nigricantis* met naast de kensoort de differentiërende taxa *Calamagrostis epigejos*, *Glaux maritima*, *Carex serotina* subsp. *pulchella* en *Juncus alpino-articulatus* subsp. *atricapillus*. *Juncus arcticus* subsp. *balticus* werd in onze proefvlakten niet aangetroffen. *Anagallis tenella* komt op Schiermonnikoog niet voor.

b. het verbond *Caricion davallianae*, waartoe bovenstaande associatie gerekend wordt.

c. het verbond *Agropyro-Rumicion crispi* met een aantal kentaxa en de differentiërende taxa *Hydrocotyle vulgaris*, *Juncus maritimus* en *Carex distans* var. *vikingensis*. Verder nog een aantal soorten die in meerdere of mindere mate voorkeur vertonen voor vegetaties van dit type: *Mentha aquatica*, *Carex flacca*, *Festuca arundinacea*, *Poa pratensis*, *Galium palustre*, *Ranunculus flammula* en *Taraxacum nordstedtii*.

d. Daarnaast vallen een aantal soorten op die als mogelijke relictten van vorige stadia in de vegetatie-ontwikkeling kunnen worden gezien zoals de kentaxa *Juncus gerardi*, *Festuca rubra* en *Glaux maritima* van het Armerion, *Samolus valerandi* en *Carex serotina* subsp. *pulchella* van de associatie *Samolo-Littorelletum* en *Gentiana amarella* van de associatie *Centaurio-Saginetum*. Ook bestaan er aanwijzingen van verdere successie, nl. *Salix repens* en *Calamagrostis epigejos* uit de kencombinatie van de associatie *Ophioglossa-Calamagrostietum epigeji*, welk gezelschap bij lichte overstuiving uit het eerste ontstaat. De meer overtuigende soorten uit deze combinatie ontbreken echter. Verder vallen op ken- en differentiërende taxa van eenheden uit de klasse der *Molinio-Arrhenatheretea*: *Holcus lanatus*, *Carex panicea*, *Cirsium palustre*, *Prunella vulgaris*, *Cynosurus cristatus*, *Vicia cracca* en *Anthoxanthum odoratum*. Het voorkomen van deze soorten zou kunnen wijzen op een degeneratie van het *Schoenetum*. Samenvattend kan de vegetatie waarin *T. euryphyllum* op Schiermonnikoog werd gevonden waarschijnlijk dus het best worden omschreven als een lokale *Schoenetum*-variant, verwant aan het *Junco baltici-Schoenetum nigricantis*, met aanwijzingen in de richting van een voortschrijdende successie.

Bij hoogtemetingen ter plaatse bleek de *Schoenus*-vegetatie binnen enge grenzen te liggen, nl. 0,02—0,13 m + NAP.

Addenda bij *tabel 1*: opn. 7001: *Gentiana amarella* p, *Plantago maritima* p, *Nardus stricta* r, *Prunella vulgaris* r, *Cirsium palustre* (×), *Cynosurus cristatus* (×), *Vicia cracca* (×); opn. 7002: *Cirsium palustre* r, *Sagina procumbens* r, *Taraxacum nordstedtii* r, *Salix cinerea* (×), *Carex distans* var. *vikingensis* (×); opn. 7003: *Scirpus maritimus* a, *Poa pratensis* p, *Salix cinerea* (×), *Taraxacum nordstedtii* (×); opn. 7004: *Anthoxanthum odoratum* p, *Salix cinerea* (×), *Scirpus maritimus* (×).

(+n exx.) en (×) = voorkomend bij uitbreiding van de proefvlakte tot 100 m².

Literatuur

- DOING KRAFT, H., 1954. L'analyse des carrés permanents. Acta Bot. Neerl. 3, p. 421—424.
- HOMMES, T. G., 1969. Verslag doctoraal onderzoek aan *Taraxacum* op Schiermonnikoog. VU, Amsterdam.
- SOEST, J. L. VAN, 1967. *Taraxacum euryphyllum* (Dahlst.) Christ. in Nederland. Gorteria 3, p. 104—107.
- WESTHOFF, V., 1947. The vegetation of dunes and salt marshes on the Dutch islands of Terschelling, Vlieland and Texel. Diss. Utrecht.
- & A. J. DEN HELD, 1969. Plantengemeenschappen in Nederland. Zutphen.

Summary

Taraxacum euryphyllum (Dahlst.) Christ. occurs on the West Frisian Island of Schiermonnikoog in a single area of c. 200 m², situated in a moist practically fresh duneslack. The plants grow on rather open places in a vegetation with much *Schoenus nigricans*. This vegetation can be described as a local Schoenetum variant, related to the association *Junco baltici*-Schoenetum *nigricantis* with indications of a progressing succession.

N a s c h r i f t

Na het ter perse gaan van dit artikel stelde Prof. dr. ir. J. L. van Soest vast dat op de beschreven vindplaats naast *T. euryphyllum* nog een andere soort uit de sectie *Spectabilia* voorkomt. Deze soort kon nog niet op naam worden gebracht. De genoemde aantallen hebben dus betrekking op beide soorten.